

GIRTLE, ROLAND:
FARBENSTUDENTEN ZWISCHEN WELTBÜRGERTUM
UND ANTISEMITISMUS.
LIT, BERLIN 2016.

Ondřej Kolář

Fenomén tzv. buršenshaftů nepatří k tématům výrazněji reflektovaným českou historiografií, navzdory faktu, že členství v těchto studentských sdruženích jistě nemalou měrou přispělo k formování nacionálního smýšlení několika generací německých intelektuálů v českých zemích. Tuzemský čtenář se může opřít o dílčí studie Martina Pelce či Barbory Pásztorové, jinak je však odkázán zejména na německojazyčnou literaturu.

O poněkud netradiční pohled na problematiku tzv. buršáctví usiluje nová publikace rakouského sociologa a kulturního antropologa Rolanda Girtlera, který již má na svém kontě řadu monografií s širokým tematickým záběrem. Zabýval se mimo jiné osobností Maxe Webera, tradičními prvky v indickém správním aparátu, problematikou pašeráctví či sociálním postavením pracovníků v pohostinství.

Zatím nejnovější Girtlerova kniha se, jak je ostatně patrné z názvu, zaměřuje primárně na vztah buršáckého hnutí k židovství. Poněkud zjednodušeně se zde přitom staví do protikladu světoobčanství a antisemitismus, přičemž autor částečně opomíjí obecnější a s antisemitismem úzce spojenou kategorii nacionalismu. Kniha postrádá klasický úvod a závěr, jež by čtenáře seznámily s použitou metodologií a základními otázkami, jež se autor snaží zodpovědět. Úvodní kapitoly formou převážně chronologického líčení nastiňují okolnosti vzniku prvních buršenshaftů na sklonku napoleonské éry v kontextu liberálních a nacionálních tendencí německé populace. Dále následuje stručný popis postupného uzavírání se buršenshaftů „neárijským“ uchazečům o členství doplněný o nástin hlavních rysů a tendencí dobového antisemitismu. Lineární výkladu narušují krátké kapitoly věnované významným osobnostem (především židovského původu), jež byly členy buršenshaftů.

Zatímco při líčení starších dějin Girtler usiluje o kombinaci konkrétních osobních příběhů s výkladem širšího společenského kontextu, s postupným přechodem do novější éry autor pozvolna rezignuje na líčení obecnějších souvislostí, takže se text stále více stává výčtem slavných „buršáků“ židovského původu. Přehled osobností, jež se v mládí angažovaly v tzv. buršáckém hnutí, vyvrací představu o téměř výlučně „árijské“ skladbě buršenshaftů.

Z person uváděných Girtlerem zmiňme alespoň literáta Heinricha Heineho, Karla Marxe, rakouského sociálního demokrata Viktora Adlera či dokonce vůdčí osobnost sionismu Theodora Herzla, který byl v roce 1883 vyloučen z vídeňského buršenshaftu Albia.

Tuzemského čtenáře jistě zaujmou zmínky o buršenshaftech v českých zemích a jejich významných členech. Mezi těmi dominuje legendární žurnalista Egon Ervin Kisch, jenž se po druhé světové válce stal v rakouském „buršáckém“ prostředí značně respektovanou postavou. Samostatnou kapitolu autor věnuje Kischovu bratru Paulovi, umučenému roku 1944 v koncentračním táboře.

Kniha neobsahuje tradiční poznámkový aparát. Na konci publikace je sice umístěn seznam použité literatury, z kontextu však vyplývá, že velká část informací (zejména k poválečné éře) vychází z autorových rozhovorů s pamětníky. Navzdory jisté útržkovitosti a nevyváženosti některých pasáží a absenci pevného metodologického ukotvení je třeba ocenit, že se autorovi podařilo shromáždit řadu zajímavých informací a pojmut problematiku v celistvosti dvousetleté historie tzv. buršáckého hnutí.

Mgr. Ondřej Kolář, Ph.D.
Slezské zemské muzeum
Oddělení historického výzkumu – Slezský ústav
Nádražní okruh 31
746 01 Opava
Česká republika
e-mail: kolar@szm.cz